

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA THƯ VIỆN - THÔNG TIN

**THỰC TRẠNG XÂY DỰNG THƯ VIỆN SỐ TẠI CÁC
TRƯỜNG ĐẠI HỌC Ở VIỆT NAM**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Giáo viên hướng dẫn : Ths. Nguyễn Văn Thiên

Sinh viên : Lê Thị Thủy

Lớp : TVTT 41B

HÀ NỘI – 2013

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận này, em xin tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới thầy giáo Th.s Nguyễn Văn Thiên – Phó Trưởng khoa phụ trách khoa Thư viện – Thông tin, đã tận tình hướng dẫn trong suốt quá trình làm khóa luận.

Em xin chân thành cảm ơn quý thầy, cô trong khoa Thư viện – Thông tin, trường Đại học Văn hóa Hà Nội đã tận tình truyền đạt kiến thức trong suốt 4 năm học tập. Với vốn kiến thức thu được trong quá trình học không chỉ là nền tảng trong quá trình nghiên cứu khóa luận mà còn là hành trang quý báu để em bước vào tương lai một cách vững chắc và tự tin.

Đây là một đề tài mới nên trong quá trình thực hiện, em không thể tránh khỏi những thiếu sót vì vậy em rất mong nhận được những đóng góp quý báu của thầy cô và các bạn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Sinh viên

Lê Thị Thủy

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
CHƯƠNG 1: THƯ VIỆN SỐ TRONG HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC TẠI VIỆT NAM.....	12
1.1. Thư viện số	12
1.1.1. Khái niệm	12
1.1.2. Các yếu tố cấu thành thư viện số	13
1.1.2.1. Hạ tầng công nghệ thông tin.....	13
1.1.2.2. Tài liệu số.....	15
1.1.2.3. Nguồn nhân lực.....	18
1.2. Ý nghĩa của thư viện số trong hoạt động của các trường đại học tại Việt Nam	19
1.2.1. Tình hình chung về thư viện các trường đại học Việt Nam.....	19
1.2.2. Sự cần thiết xây dựng thư viện số tại các trường đại học Việt Nam.....	20
CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG XÂY DỰNG THƯ VIỆN SỐ TẠI CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC VIỆT NAM.....	26
2.1. Hạ tầng công nghệ thông tin.....	26
2.1.1. Phần cứng	26
2.1.2. Phần mềm	28
2.1.3. Hạ tầng mạng	34
2.2. Các bộ sưu tập số	35
2.3. Tổ chức thông tin trong thư viện số.....	40
2.3.1. Xử lý kỹ thuật.....	40
2.3.2. Xử lý hình thức.....	42
2.3.3. Xử lý nội dung.....	43
2.3.4. Tổ chức các yếu tố siêu dữ liệu.....	48
2.4. Chính sách cung cấp thông tin	63

CHƯƠNG 3: NHẬN XÉT VÀ ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG HIỆU QUẢ XÂY DỰNG THƯ VIỆN SỐ CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC VIỆT NAM.....	68
3.1. Nhận xét.....	68
3.1.1. Ưu điểm.....	68
3.1.2. Nhược điểm.....	70
3.2. Giải pháp	72
3.2.1. Tăng cường sự hợp tác giữa các thư viện trong hoạt động xây dựng thư viện số	72
3.2.1.1. Trao đổi kinh nghiệm.....	72
3.2.1.2. Chia sẻ thông tin giữa các thư viện số.....	74
3.2.2. Chuẩn hóa hoạt động xây dựng thư viện số.....	74
3.2.2.1. Chuẩn hóa trong xử lý thông tin.....	74
3.2.2.2. Chuẩn hóa trong tổ chức các yếu tố siêu dữ liệu.....	76
3.2.3. Nâng cao trình độ nguồn nhân lực	85
3.2.3.1. Kiến thức về công nghệ thông tin.....	85
3.2.3.2. Kiến thức về thư viện số	85
KẾT LUẬN	87
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	88
PHỤ LỤC	

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Giữa thế kỷ XX, khái niệm “*Bùng nổ thông tin*” đã chính thức được đưa ra bởi nhà thông tin học người Anh, tên là Derek dela Solla Price (1922 - 1983), với ý nghĩa là sự phát triển bùng nổ của các tạp chí khoa học. Đến nay, thuật ngữ này thường được dùng để chỉ sự gia tăng mạnh mẽ khối lượng tri thức khoa học cũng như các sản phẩm thông tin tư liệu. Một trong số các hệ quả của hiện tượng bùng nổ thông tin chính là sự ra đời các tài liệu không ở dạng sách như: băng từ, đĩa CD – ROM... Sự gia tăng nhanh chóng các loại hình tài liệu đã dẫn đến sự thay đổi cơ cấu của kho tài liệu trong các cơ quan thông tin – thư viện.

Bên cạnh đó, sự xuất hiện của máy tính điện tử với dung lượng bộ nhớ tưởng chừng không hạn chế, khả năng tính toán cực nhanh và hầu như không bao giờ nhầm lẫn, đã mở ra hướng đi mới, đầy triển vọng cho việc lưu trữ, xử lý thông tin. Việc sử dụng kỹ thuật số để biểu diễn thông tin đã dẫn đến sự xuất hiện của một loại hình tài liệu mới, đó là tài liệu số hoá. Tài liệu số hoá được hiểu là tất cả những thông tin được lưu trữ dưới dạng số, được xử lý, lưu trữ và truy cập trên máy tính, hay trên mạng máy tính. Nguồn tài liệu số hoá hiện đang đóng một vai trò quan trọng trong hoạt động thông tin – thư viện nhờ có nhiều ưu điểm nổi trội: mật độ thông tin cao; thông tin được lưu giữ dưới nhiều dạng khác nhau (âm thanh, hình ảnh...); thông tin có thể được truy cập từ xa, theo nhiều dấu hiệu khác nhau và được nhiều người truy cập cùng một thời điểm... Có thể nói, nguồn tài liệu số hoá đang góp phần làm thay đổi về chất của hoạt động giao lưu thông tin, trong đó có hoạt động thông tin – thư viện trên toàn thế giới.

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế đang diễn ra sôi động, xu hướng liên kết hoạt động giữa các cơ quan thông tin – thư viện là một tất yếu và sự liên kết này đang dần vượt qua cả biên giới giữa các quốc gia, châu lục, hình

thành nên một mạng cung cấp thông tin toàn cầu. Vấn đề đặt ra là, làm sao để cho sự liên kết ấy ngày càng trở nên hữu ích hơn. Sẽ là lãng phí, nếu như liên kết trong hệ thống thông tin – thư viện chỉ để trao đổi dữ liệu thư mục, hay sẽ chia kinh nghiệm trong giao tiếp với người dùng tin. Sự liên kết sẽ không thể đạt hiệu quả như mong đợi, nếu các cơ quan thông tin – thư viện không sẽ chia được toàn văn của tài liệu, vì chỉ có toàn văn mới mang lại giá trị đích thực cho tài liệu. Đó cũng là minh chứng cho sự phát triển về khoa học, công nghệ của một quốc gia, vùng lãnh thổ. Câu hỏi đã từng làm đau đầu những nhà hoạt động thông tin, không gì khác, ngoài việc làm thế nào để chia sẽ được toàn văn tài liệu một cách nhanh chóng, thuận tiện nhất; làm thế nào để người dùng tin ở mọi nơi trên Trái đất đều có thể truy cập trực tiếp đến nguồn tin họ cần mà không phải tốn bao công sức, thời gian để vượt qua rào cản về khoảng cách địa lý, chi phí vận chuyển... Một giải pháp tối ưu được các thư viện hướng tới là xây dựng và tạo lập các thư viện số - số hóa toàn văn tài liệu, đây là một giải pháp tối ưu và đang trở thành một xu hướng phát triển chung của các thư viện, góp phần đưa thông tin trở thành một dịch vụ xã hội trên phạm vi toàn cầu, thúc đẩy sự phát triển của nền kinh tế tri thức.

Không nằm ngoài xu thế đó, thư viện các trường đại học Việt Nam cũng đang từng bước xây dựng và phát triển hệ thống thư viện số, cung cấp thông tin tiện ích và nhanh chóng nhất cho bạn đọc. Với đặc thù bạn đọc là toàn thể cán bộ giảng viên và sinh viên, sử dụng Thư viện với mục đích học tập và nghiên cứu. Đa số bạn đọc đều có trình độ ngoại ngữ và tin học, với mong muốn sử dụng tài liệu toàn văn một cách nhanh chóng, thuận tiện ở bất cứ đâu và thời điểm nào. Thư viện đại học còn có một lợi thế đó là nguồn tài liệu nội sinh phong phú, đó chính là các công trình nghiên cứu khoa học, luận án, luận văn, các báo cáo khoa học, các cơ sở dữ liệu môn học do giảng viên biên soạn... rất thuận lợi cho việc xây dựng và phát triển thư viện số.

Hiện nay đã có một số thư viện các trường đại học đang xây dựng và phát triển hệ thống thư viện số và đã đưa vào sử dụng, tiêu biểu phải kể đến

trường đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh, trường đại học Bách Khoa Hà Nội, trường đại học dân lập Hải Phòng, trường đại học An Giang, trường đại học Ngân hàng TP Hồ Chí Minh.

Việc nghiên cứu một cách chuyên sâu, có hệ thống và toàn diện các khía cạnh của vấn đề số hoá toàn văn tài liệu tại Thư viện các trường là rất cần thiết, để hoàn thiện cơ sở lý luận và tìm ra một hướng đi đúng đắn, những cách làm chủ động, sáng tạo, hiệu quả nhằm phát triển hệ thống thư viện số. Từ những lý do trên, tác giả đã chọn đề tài “Thực trạng xây dựng thư viện số tại các trường đại học Việt Nam” làm đề tài khóa luận của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Hiện nay nghiên cứu về Thư viện số đã có các công trình tiêu biểu như sau:

1. Đinh Thúy Quỳnh. Nghiên cứu ứng dụng chuẩn Dublin Core trong công tác biên mục tài liệu số tại thư viện Tạ Quang Bửu - Trường ĐHBK Hà Nội. Thư viện Tạ Quang Bửu Đại học Bách Khoa Hà Nội.

2. Karen Coyle. Siêu dữ và mục đích của nó. Bản tin thư viện – Công nghệ thông tin, Tháng 10/2007.

3. Nguyễn Văn Thiên. Ứng dụng khổ mẫu biên mục Dublin Core trong biên mục tài liệu số tại thư viện các trường đại học Việt Nam. Trường đại học Văn hoá Hà Nội.

4. Nguyễn Minh Hiệp. Thư viện số với hệ thống nguồn mở. Thư viện đại học Khoa học tự nhiên TP Hồ Chí Minh.

5. Phạm Văn Triển. Phát triển hệ thống thư viện ĐHQG – HCM theo hướng Thư viện số - Giải pháp quan trọng hỗ trợ hiệu quả công tác đào tạo và nghiên cứu. Thư viện trung tâm đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh.

3. Mục tiêu, nhiệm vụ nghiên cứu

1. Mục tiêu

Nâng cao chất lượng hiệu quả xây dựng thư viện số tại các trường đại học Việt Nam.

2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- + Hệ thống hóa các vấn đề cơ sở lý luận về thư viện số.
- + Khảo sát, đánh giá thực trạng xây dựng thư viện số tại các trường đại học Việt Nam.
- + Đề xuất giải pháp nâng cao chất lượng hiệu quả xây dựng thư viện số trong các trường đại học Việt Nam.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu: Thực trạng xây dựng thư viện số trong các trường đại học Việt Nam giai đoạn hiện nay.
- Phạm vi nghiên cứu: 5 trường đại học đã xây dựng thư viện số.
 - + Trường đại học Bách Khoa Hà Nội.
 - + Trường đại học dân lập Hải Phòng.
 - + Trường đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
 - + Trường đại học An Giang.
 - + Trường đại học Ngân hàng TP. Hồ Chí Minh.

5. Phương pháp nghiên cứu:

- Phương pháp phân tích, tổng hợp, khảo sát mẫu.
- Phương pháp trao đổi, phỏng vấn.
- Phương pháp thống kê.

6. Cấu trúc đề tài

Chương 1: Thư viện số trong hoạt động của các trường đại học tại Việt Nam.

Chương 2: Thực trạng xây dựng thư viện số tại các trường đại học Việt Nam.

Chương 3: Giải pháp nâng cao chất lượng hiệu quả xây dựng thư viện số trong các trường đại học Việt Nam.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

Tài liệu

1. Đinh, Thúy Quỳnh (2011), Nghiên cứu ứng dụng chuẩn Dublin Core trong công tác biên mục tài liệu số tại thư viện Tạ Quang Bửu - Trường ĐHBK Hà Nội, Hà Nội.
2. Hoàng, Thị Hồng Nhung (2009), Một số kinh nghiệm về xây dựng bộ sưu tập và phát triển các dịch vụ tại thư viện trung tâm đại học quốc gia TP Hồ Chí Minh”, Kỷ yếu hội thảo quốc tế chủ đề thư viện số, TP.Hồ Chí Minh. tr. 100-113.
3. Hứa, Văn Thành (2011), Hội thảo triển khai thư viện số trong các trường đại học cao đẳng, Hà Nội.
4. Nguyễn, Văn Thiên (2012), Ứng dụng khổ mẫu biên mục Dublin Core trong biên mục tài liệu số tại thư viện các trường đại học Việt Nam, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp trường, Hà Nội.
5. Nguyễn, Văn Thiên (2008), Xây dựng thư viện số tại thư viện Tạ Quang Bửu trường đại học Bách khoa Hà Nội, Báo cáo khoa học - Liên hiệp Thư viện các trường đại học khu vực phía bắc, Hà Nội.
6. Nguyễn, Minh Hiệp (2004), Giới thiệu thư viện số đại học Khoa học tự nhiên Thành phố Hồ Chí Minh, Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin, TP. Hồ Chí Minh. tr. 29-34.
7. Nguyễn, Minh Hiệp (2004), Thế giới thư viện số, Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin, TP. Hồ Chí Minh.
8. Nguyễn, Minh Hiệp (2006), Thư viện với hệ thống nguồn mở, Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin, TP. Hồ Chí Minh. tr. 2-6.
10. Phạm, Văn Triển (2009), Phát triển hệ thống thư viện đại học quốc gia TP Hồ Chí Minh theo hướng thư viện số – giải pháp quan trọng hỗ trợ

hiệu quả công tác đào tạo và nghiên cứu, Kỷ yếu hội thảo quốc tế chủ đề thư viện số, TP. Hồ Chí Minh. tr. 127-150.

11. Tom, De Milder (2005), Quy trình công việc cho một dự án số hóa, Bản tin Thư viện – Công nghệ thông tin, tr. 39-44.

Websites

12. <http://www.glib.hcmuns.edu.vn/hiep/writing/article/greenstone.pdf>

13. <http://www.glib.hcmus.edu.vn/bantin/bt404/bai1.pdf>

14. <http://www.glib.hcmus.edu.vn/bantin/bt1111/Bai12.pdf>

15. <http://www.glib.hcmus.edu.vn/hiep/writing/thuvienso.pdf>

16. http://library.hut.edu.vn/images/stories/TinCongnghe/HD_su_dung_TVS.pdf

17. <http://www.glib.hcmus.edu.vn/fesal/bantin1203/bai3.pdf>

18. Website truy cập thư viện số đại học Bách khoa: <http://dlib.hut.edu.vn>

19. Website truy cập thư viện số đại học Ngân hàng TP Hồ Chí Minh: <http://library.buh.edu.vn/Default.aspx?ArticleId=c3c1e108-067c-47db-86ae-1f3f6cec791e>

20. Website truy cập thư viện số đại học dân lập Hải Phòng: <http://tailieu.hpu.edu.vn>

21. Website truy cập thư viện số thư viện trung tâm đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh: <http://www.vnulib.edu.vn/#1>

22. Website truy cập thư viện số đại học An Giang: http://lib.agu.edu.vn/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=189&lang=vi